

εἴρων VERSUS ἀλαζών – 1 KOR 4,8-13 I LYSET AF ET KLASSISK FILOSOFISK-LITTE- RÆRT MODSÆTNINGSPAR¹

AGNETE VEIT

Figurerne εἴρων og ἀλαζών og deres abstraktioner εἰρωνεία og ἀλαζονεία optræder både i den klassiske moralfilosofi og retorik, men blev for eftertiden først og fremmest kendt som ”stock characters” i antikkens komedie og er kort sagt kendetegnet derved, at en εἴρων, ironikeren, gør sig mindre, end han er, og forklejner sine kvaliteter, mens en ἀλαζών, pralhalsen, giver indtryk af at være større, end han er, og roser sig af kvaliteter, han ikke har. I 1 Kor 4,9 skriver Paulus: ”...vi er blevet gjort til et skuespil (θέατρον) for verden, for både engle og mennesker”.² Paulus’ egen teatermetaforik giver anledning til at betragte ham og korintherne som aktører med bestemte roller på scenen i dette kosmiske θέατρον, som den tidligste kristendoms drama udgør, og den blev derfor afsat for min anvendelse af figurerne εἴρων og ἀλαζών som analytiske begreber i fortolkningen tekststykket 1 Kor 4, 8-13, hvor Paulus sammenligner korinthernes opblæsthed og tilsyneladende høje status med sin egen og sine medapostles fornedrelse og tilsyneladende lave status. Tanken var og er følgelig, at Paulus ved sin ironiske fremstilling af korintherne som konger og vismænd kan siges at tildele dem rollen som en ἀλαζών, der bryster sig af den højstatus, som jordisk visdom medfører, men som de i virkeligheden ikke har, nemlig over for Gud, der har gjort denne verdens visdom til dårskab (1 Kor 1, 18-31), mens Paulus selv påtager sig rollen som netop ironikeren, εἴρων, der – i stedet for at påberåbe sig sin apostelautoritet – ydmyger sig i fremstillingen af sig selv og medapostlene. Netop herved formår han at udstille han korinthernes ἀλαζονεία, idet han gør sig mindre, end han faktisk er – nemlig over for Gud, der har vendt op og ned på verdens begreb om status.

Εἴρων og ἀλαζών i Den Nicomacheiske Etik

For at etablere figurerne εἴρων og ἀλαζών som analytiske begreber beskrev jeg kort begrebernes udvikling fra deres tidligste anvendelse hos komediedigteren Aristofanes (450-385 f.Kr.) til deres senere formalisering i Aristoteles’ teoretiske skrifter med hovedvægt på *Den Nicomacheiske Etik* og under inddragelse af *Poetikken* og *Retorikken*. Fra i denne tidligste og mere hverdagslige anvendelse at have optrådt som negativt konnoterede synonymmer med skældsordspræg om personer af svindlerisk karakter, etableres figurerne endegyldigt som hinandens modsætninger hos Aristoteles i netop *Den Nicomacheiske Etik* (Ribbeck 1876, 387-388).³

I dette værk karakteriserer Aristoteles ἀλαζών og εἴρων som mennesketyper, hvis sindelag afviger fra dyden at være sandfærdig (ἀληθεύτικος) på en henholdsvis overdrivende og underdrivende måde (*Arist.Nic.Eth.* 1127a22-28); begge repræsenterer således en form for løgnagtighed, selvom ἀλαζών i denne forbindelse får den hårdeste medfart (1127a30-35). En sådan påstår nemlig at være i besiddelse af velansete kvaliteter, som han enten slet ikke besidder eller besidder i langt mindre grad, end han giver udtryk for (1127a22-23), og kan falde ind under én af to kategorier: Enten praler han uden skjulte hensigter (1127b12), eller også gør han det, fordi han har et motiv. Ifølge Aristoteles findes der to grundlæggende motiver til

¹ Det følgende er en sammenfattende præsentation af mit bachelorprojekt med samme titel, som afsluttedes i juni 2018.

² Bibelcitater gengives i egen oversættelse.

³ Ribbecks tekster – artiklen *Ueber den Begriff des εἴρων* (1876) og den korte bog *Alazon* (1882) – er endnu standardpensum for størstedelen af den forskning, hvori disse figurer behandles.

pral, nemlig anseelse (δόξα/τιμή) og profit (ἀργύριον/κέρδος), hvoraf det sidste er mest forargeligt (1127b13-14). Den, der praler for at vinde anseelse, foregiver at have egenskaber eller præstationer, som man kan høste anerkendelse for, mens den, der praler for profittens skyld, påstår, at han har evner, der kan komme hans naboer til gode, og slipper af sted med det, fordi man let kan lyve herom (1127b18-21). Begge motiver, både ønsket om anseelse og det om profit, findes således hos dem, der helt uberettiget gør sig til af at være profet (μάντις), vismand (σοφός) eller læge (ιατρός) – Aristoteles' prototyper på en ἀλαζών (1127b21-23) og alle repræsentanter for kundskaber, der medførte magt og anseelse.

En εἰρων, derimod, benægter eller nedvurderer de gode egenskaber eller kvaliteter, som han faktisk besidder, og betragtes af Aristoteles som en mere forfinet karakter, fordi hans væremåde tilsyneladende udspringer af en afsky for praleri, snarere end af et ønske om personlig vinding (1127a24; 1127b23-24). Dog kan overdreven brug af εἰρωνεία og iver efter at fremhæve sine defekter slå over i ἀλαζονεία og virke pralende. Dette, mener Aristoteles, er f.eks. tilfældet med lakonernes "spartanske" klædning (1127b28-29). Som eksempel på en εἰρων fremhæves Sokrates, fordi det ifølge Aristoteles også hører til ironikerens modus operandi at benægte eller afvise det alment accepterede eller velansete, sådan som Sokrates gjorde det (1127b25-26).

Aristofanes' ἀλαζών-Sokrates og Platons εἰρων-Sokrates

Skal man pege på en konkret ἀλαζών- henholdsvis εἰρων-karakter i litteraturen, kan man faktisk, som filologen Frances Cornford foreslår, henvise til to vidt forskellige portrætter af netop Sokrates, nemlig Aristofanes' fremstilling af ham i komedien *Skyerne* på den ene side og Platons Sokrates på den anden side (Cornford 1934, 156-162).

I *Skyerne* er Sokrates leder af en filosofskole og dyrker skygudinderne, der træner sofister og med hans egne ord lærer dem "... judgment and dialectic and intelligence, fantasy and circumlocution and verbal thrust and parry",⁴ og da bonden Strepsiades kommer til ham, er det i forventningen om, at Sokrates skal lære ham, hvordan han med det såkaldt svage argument, nemlig urettens argument, kan vinde i en diskussion med kreditorerne (*Ar.Nub.* 113-118). Overraskende nok, traditionen taget i betragtning, portrætteres Sokrates her som inkarnationen af en vismand og retoriker, hvis viden og kunnen i virkeligheden er den rene luft, hvad der i komedien billedligt gøres eksplicit derved, at hans visdoms kilde er den rene luft, nemlig skyer.

For Platon, skriver Cornford, var Sokrates det modsatte af en ἀλαζών, der påstår at være noget, han ikke er, idet han – i overensstemmelse med den delfiske indskrift – kendte sig selv (Cornford 1934, 161). Omverdenen tolker hans ironiske væremåde som en form for arrogance,⁵ men det er netop Sokrates' påståede uvidenhed og hans vægring ved selv at komme med svar, der afslører samtalepartnerens påståede viden som uvidenhed. Denne demaskering af modpartens ἀλαζονεία foregår ifølge Cornford "...in a spirit not far removed from Aristophanic comedy" (Cornford 1934, 161). Samtidig er det særligt for netop Sokrates' uvidenhed, at den ikke kun er et spil for galleriet, men et udtryk for en mere kompleks ironi, der består i at vide, at man intet ved, som han skal have sagt (Plank 1987, 40).

⁴ *Ar.Nub.* 317-318 (Gr./Engl.: LCL 488, s. 50-51 Henderson)

⁵ Se f.eks. *Pl.Resp.*337a (LCL 237, s. 40 Shorey) – efter henvisning i Ribbeck 1876, 384.

εἶρων VERSUS ἀλαζών

1 Kor 4,8-13 – Tekstens argumentative sammenhæng.

Den følgende udlægning af 1 Kor 4,8-13 er i overensstemmelse med Dale Martins karakteristik af situationen i Korinth og af formålet med 1 Korintherbrevs kap. 1-4. Den skal her kort skitseres, da tekststykket derved placeres i sin argumentative sammenhæng og der etableres en forståelsesramme for betegnelsen af Paulus og korintherne som henholdsvis εἶρων og ἀλαζών.

Splittelserne i Korinth udspringer ifølge Martin af, at man i menigheden – hovedsageligt blandt de ”stærke” – har tillagt de statusmarkører, som de højere sociale lag kunne bryste sig af, afgørende betydning (Martin 1995, 50). Dette forsøger Paulus at komme til livs ved i løbet af kap. 1-4 at opstille et modsætningsforhold mellem to sfærer og deres respektive værdisystemer: Verdens, hvor visdom i form af eksempelvis retorisk og filosofisk kunnen tillægges høj værdi og er ensbetydende med høj status; og Guds, hvor dette forhold er vendt på hovedet, således at den, der i verdens øjne er vis, i Guds øjne er en dåre, og den, der i verdens øjne er en dåre, i Guds øjne er vis (1 Kor 1,26-29; 3,18) (ibid., 57; 59-61). Den korsfæstede Kristus er det ufravigelige paradigme for denne statusomvendelse (ibid., 60), som Paulus selv – dvs. hans forkyndelse af Kristi kors uden ”fremragende visdom og tale” (2,1), hans livsførelse og apostelvirksomhed – gøres til eksempel på (eks. 1 Kor 2,1-6; 3,5-17; 4,1-13) (ibid., 61-67).

1 Kor 4,8-13 i lyset af figurene εἶρων og ἀλαζών

Med ovenstående in mente lader 1 Kor 4,8-13 sig inndele på følgende måde:

- v. 8: Korinthernes tilsyneladende høje status [ἀλαζών]
 - 8a) Korintherne er allerede mætte, rige og konger
 - 8b) Ønske om, at korintherne virkelig var konger, sådan at apostlene også kunne være det

- v.9: Apostlenes tilsyneladende lave status [εἶρων]
 - 9a) Gud har givet apostlene rollen som de ringeste og status som dødsdømte
 - 9b) Apostlene fremstår over for verden som et skuespil

- v.10: Antitetisk sammenligning [εἶρων vs. ἀλαζών]
Statusforholdet mellem på den ene side Paulus og apostlene og på den anden side korintherne:
Apostlene er dårer, svage og foragtede; korintherne er kloge, stærke og velansete

- v.11-13: Apostlenes dybe fornedrelse fremstillet som lidelseskatalog [εἶρων]

Når Paulus i v. 8a konstaterer, at korintherne allerede er blevet mætte (κορέννυμι), rige (πλουτέω) og konger (βασιλεύω), gengiver han formodentlig en selvopfattelse, som har gjort sig gældende blandt korintherne (ibid., 66). Dette må, som resten af tekststykket, læses i lyset af v. 7, hvor Paulus ved tre kritiske spørgsmål antyder, at korintherne har ”brystet sig” eller ”pralet” (καυχόμαι) af at have en særlig status, og at de dermed ikke har indset, at enhver særstatus, de måtte have, er Guds fortjeneste og ikke deres (Fitzmyer 2008, 217). Indeholdt i dette er således også en klar reference til 1,27-31, hvor Paulus beskriver de grænser, Gud har sat for menneskelig stolthed ved, i Jesus Kristus, at udvælge det, der efter ”verdens” opfattelse medfører lavstatus, såsom dårskab og svaghed, frem for det, der sædvanligvis implicerer højstatus, nemlig styrke og visdom (v. 27-28). Herved er et ethvert menneskeligt praleri udelukket, således at det eneste, den kristne har at bryste sig af, er Jesus Kristus. I kraft af dette perspektiv og i kontrasten til afbildningen af apostlenes tilværelse i fornedrelsens tegn i de følgende vers, synes Paulus altså på ironisk vis at afsløre menigheden som en ἀλαζών, der praler af at have særlige fortrin, som den faktisk slet ikke har, eller i hvert

fald ikke har i Guds øjne, og som den giver sig selv, og ikke Gud, æren for.

Over for disse korinthiske pralhalse optræder Paulus som en vaskeægte εἴρων. I stedet for at påberåbe sig sin apostelautoritet og hævde, at han i alle måder er dem overlegen, udstiller han deres ἀλαζονεία ved i v. 9 at fremhæve sin egen og sine medapostles gudgivne position som de ringeste (ἔσχατος) og næsten dødsdømte (ὡς ἐπιθανάτιος) – et udsagn, der må tolkes i lyset af Kristi korsdød, under hvis fortegn apostlene lever deres liv (jf. også 2 Kor 4,10) (Schrage 1991, 341; Conzelmann 1981, 115). Paulus giver således over for korintherne indtryk af at være ringere, end han i virkeligheden er, nemlig i Kristus. For sådan som den korsfæstede Kristus er paradigmet for Guds udvælgelse af det, som i denne verdens øjne er dårskab og svaghed (1,27), således er apostlene af Gud blevet udpeget til at være levende eksempler på denne udvælgelse (jf. også 4,16), der ikke viser sig som udmærkelser i form af rigdom og kongedømme, men er usynlig for ”verden” og ubegribelig inden for dens ”værdisystem”. Set i dette perspektiv må korintherne betragte de kategorier, hvormed de normalt forstår ophøjelse og højstatus, som udfordrede.

I v. 9 finder vi også den allerede nævnte bemærkning om, at Paulus og apostlene er blevet gjort til et skuespil (θέατρον) for verden. Valget af glosen θέατρον – i betydningen: det, der opføres på scenen (Kittel 1938, 42) – peger på, at apostlenes umiddelbare fremtoning som de ringeste, ikke er den hele sandhed, hvad den indledende frase i v. 9, δοκῶ γὰρ, også synes at antyde (Welborn 2005, 53). ”Verden”, i hvis øjne apostlenes fornægtelse er et ”jämmerliches Schauspiel” (Balz 1981, 338), er nemlig ikke i stand til at se, hvad der i virkeligheden foregår på scenen i det kosmiske verdensteater, hvor apostlenes tilværelse udspiller sig, nemlig at det *netop* er i denne jammerlighed, at Guds kraft sætter sig igennem (Kittel 1938, 43).

Og selv om det ifølge tekstens ordlyd kun er apostlene, der udgør besætningen i dette kosmiske skuespil, synes Paulus, i kraft af sin ironiske fremstilling af korintherne som højt hævdede over den kummerlige farce, som apostlenes tilværelse udgør, netop at tildele dem rollen som komediens pralende ἀλαζόν.

Er scenen så at sige blevet sat og rollerne fordelt i v. 8 og 9, træder de to figurer, εἴρων og ἀλαζόν, nu endegyldigt frem over for hinanden i v. 10, hvor modstillingen af apostlene og korintherne kulminerer i en treleddet, antitetisk sammenligning. Mens apostlene ifølge Paulus er dårer (μωροί) på grund af Kristus, svage (ἀσθενεῖς) og foragtede (ἄτιμοι), er korintherne til gengæld kloge (φρόνιμοι) i Kristus, stærke (ἰσχυροί) og velansete (ἔνδοξοι), og som i v. 8 udstiller Paulus i v. 10 ironisk korintherne som ἀλαζόνες, der bryster sig af nogle i verdens øjne betydelige attributter, som Gud ifølge Paulus i 1,28 har gjort til ingenting (καταργέω) (Plank 1987, 47).

Som antydet ovenfor, gælder, hvad også Karl A. Plank har bemærket, det særlige om Paulus’ ironi, som også gør sig gældende hos Platons Sokrates, nemlig at den ikke blot indeholder forstillelsens element, men også paradoksets (ibid., 39-42). For korsets dårskab er for Paulus både Guds kraft og visdom (1,24), men holder derved, som Plank skriver, ikke op med at være dårskab (ibid., 55). Når Paulus fremstiller sig selv og apostlene som dårer ”på grund af Kristus”, og som svage og foragtede, er dette således udtryk for den paradoksale ironi, at Guds visdom og Kraft ikke findes andre steder end i netop dårskaben og svagheden, således at man, som Paulus skriver i 1 Kor 3,18 ”må blive en dåre for at blive vis”. At han kalder korintherne for kloge ”i Kristus” må derfor betragtes som en dybt ironisk bemærkning, hvormed han ønsker at udstille den fejlagtige opfattelse, at visdommen kan adskilles fra dårskaben (Schrage 1991, 343).

Det billede, som Paulus tegner af sig selv og apostlene i v. 10, griber også konkret tilbage til Paulus’ beskrivelse af sin optræden i Korinth i 1 Kor 2,1-5, hvor han ”i svaghed og i megen frygt og bæven” (2,3) prædikede den korsfæstede Kristus uden ”overlegenhed i visdom og tale” (2,1) og ”overtalende visdomsord” (2,4) Ifølge Paulus afhænger forkyndelsens kvalitet, om man vil, ikke af talekunst eller visdom og forkynnderens evner derudi, men beror alene på sit indhold, den korsfæstede Kristus, som hos apostlen selv altså afspejler sig i forkyndelsens form og i hans egen fremtoning (ibid., 229). Således skriver han i 1 Kor 2,2, at han havde besluttet ”ikke at vide noget blandt jer undtagen Kristus og det som korsfæstet”. Hans Dieter Betz, der i *Der Apostel Paulus und die sokratische Tradition* har påpeget paralleller mellem Paulus

εἶρων VERSUS ἀλαζών

og Sokrates i en læsning af 2 Kor 10-13, understreger, at mens Sokrates' viden er uløseligt forbundet med hans uvidenhed, så er det for Paulus ikke selve uvidenheden, der bliver en *pointe*, men det kun at ville vide af den korsfæstede Kristus, som er Guds visdom (Betz 1972, 88-89). Den paradoksale ironi gør sig dog gældende i begge tilfælde: Mens Sokrates' viden ikke kan adskilles fra hans uvidenhed, kan Paulus' visdom – som ikke er hans egen, men Guds – heller ikke adskilles fra den dårskab, som den manifesterer sig i, nemlig den korsfæstede Kristus, som er hans forkyndelses midte (jf. 1 Kor 1,23).

I v. 11-13 når Paulus' fremstilling af sin egen og apostlenes ydmygelse sit yderpunkt i en opremsning af deres lidelser - samt reaktionerne på disse – og kulminerer i v. 13b med den voldsomme selvudnævnelse til verdens bærmø (περικαθάρματα) og afskum (περίψημα).

Versene har et modstykke i det noget mere omfattende lidelseskatalog i 2. Kor 11,23-29, som igen er en del af det større afsnit 11,16-12,13, hvor Paulus i en slags vanvidstale ser sig nødsaget til at bryste sig af sine lidelser og sin svaghed, og som i forskningen er blevet kaldt "Narrenrede" siden Hans Windisch, der mente, at Paulus i disse kapitler påtager sig rollen som den pralende ἀλαζών (Windisch 1924, 349; 316).

I en nyere læsning har Christopher Forbes derimod argumenteret for, at Paulus i disse kapitler ved så stærkt at betone og ligefrem prale af sin svaghed indlader sig på en yderliggående form for εἰρωνεία, hvormed han udstiller og parodierer sine modstanderes ἀλαζονεία, idet han samtidig bryder med konventionerne for, hvad der kan anses for grund til pral, og således fører selve fænomenet ad absurdum (Forbes 1986, 18-19; 21). Med denne parodi ønsker han at få sine modstandere til at indse, hvad evangeliet bringer budskab om, nemlig at Guds kraft (δύναμις) "udøves i svaghed" (2 Kor 12,9) (ibid., 22).

Lidelseskataloget i 1 Kor 4,11-13, hvor Paulus dog intetsteds siger, at han praler, synes på samme måde at være εἰρωνεία, ikke fordi apostlenes lidelser ikke er reelle, men fordi den meget stærke betoning af deres fornedrelse og ydmygelse blotstiller korinthernes ἀλαζονεία. Man kunne måske, i forlængelse af Aristoteles, driste sig til at sige, at Paulus' εἰρωνεία, i hans iver efter at fremhæve sin svaghed, nærmest glider over i en apostolisk ἀλαζονεία, som kaster et skarpt lys over den korinthiske ἀλαζονεία – med det formål at bringe korintherne til at erkende den paradoksale sandhed, som Paulus i 2. Kor. 12,10 udtrykker således: "For når jeg er svag, så er jeg stærk."

Afrunding

Skønt man således kan sige, at Paulus meget langt følger det klassiske mønster: en εἶρων gør sig mindre, end han er, så har dette mønster også sin grænse, for Paulus' dårskab, som er udtryk for hans delagtighed i den korsfæstede Kristus, må, ligesom Sokrates' uvidenhed, tages alvorligt. For Guds visdom, som er blevet Paulus til del, kan ikke adskilles fra den dårskab, som den manifesterer sig i. Formålet med Paulus' εἰρωνεία er således hele vejen igennem at afsløre korinthernes ἀλαζονεία og bringe dem til erkendelse af betydningen af "Ordet om korset" (1,18) for deres liv som kristne.

Desuden synes også strukturerne i forholdet mellem Gud og verden (ὁ κόσμος), som de fremstår i kap 1,18-31, at kunne beskrives ved figurerne εἶρων og ἀλαζών. Ifølge Dan O. Via, der har præsenteret en sådan læsning, bliver Gud, der åbenbarer sig for verden i den dårskab, der prædikes om, nemlig den korsfæstede Kristus, en εἶρων, der ved sin selvforlejlning besejrer den praleriske ἀλαζών-verdens indbildskhed og bringer den til en erkendelse af, at dens egen visdom herved er gjort til dårskab (Via 1976, 48). Set på denne måde, er det kosmiske skuespil, hvor Gud i Kristus optræder over for verden, og Paulus i sin korskonformitet optræder over for de pralende korinthere, ét og samme.

LITTERATUR

Aristofanes.

1998 *Clouds. Wasps. Peace*. Redigeret og oversat af Jeffrey Henderson, The Loeb Classical Library

488, Harvard University Press.

Aristoteles

1968 *Nicomachean Ethics*. Redigeret og oversat af H. Rackham, The Loeb Classical Library 73, Harvard University Press.

Platon

1969 *Republic I*. Redigeret og oversat af Paul Shorey, The Loeb Classical Library 237, Harvard University Press.

Balz, Horst

1981 "θέατρον." in: Horst Balz & Gerhard Schneider, eds., *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament (EWNT) II*, Verlag W. Kohlhammer, 338.

Betz, Hans Dieter

1972 *Der Apostel Paulus und die sokratische Tradition. Eine exegetische Untersuchung zu seiner "Apologie" 2 Korinther 10-13*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck).

Conzelmann, Hans

1981 *Der erste Brief an die Korinther*, Vandenhoeck & Ruprecht.

Cornford, Francis M.

1934 *The Origin of Attic Comedy*, Cambridge: University Press.

Forbes, Christopher

1986 "Comparison, Self-Praise and Irony: Paul's Boasting and the Convention of Hellenistic Rhetoric", *New Testament Studies* vol. 32, 1-30.

Fitzmyer, Joseph A

2008 *First Corinthians*, Yale University Press.

Kittel, Gerhard

1938 "θέατρον, θεατριζομαι." in: Gerhard Kittel, ed., *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament (ThWNT) III*, Verlag von W. Kohlhammer, 42-43.

Martin, Dale

1995 *The Corinthian Body*, Yale University Press.

Plank, Karl A

1987 *Paul and the Irony of Affliction*, Atlanta Ga: Scholars Press.

Ribbeck, Otto

1876 "Über den Begriff des εἶρων", *Rheinisches Museum für Philologie*, Neue Folge, 31. Bd. (1876), 381-400.

1882 *Alazon*, Druck und Verlag von B.G. Teubner.

Schrage, Wolfgang

1991 *Der Erste Brief an die Korinther (1Kor 1,1-6,11)*, Benziger Verlag.

εἶρων VERSUS ἀλαζων

Via, Dan O.

1975 *Kerygma and Comedy in the New Testament. A Structuralist Approach to Hermeneutic*, Fortress Press.

Welborn, L. L.

2005 *Paul, the Fool of Christ. A Study of 1 Corinthians 1-4 in the Comic-Philosophic Tradition*, T&T Clark.

Windisch, Hans

1924 *Der Zweite Korintherbrief*, Vandenhoeck & Ruprecht.